

valor dels marges i ermots; per la mateixa explicació que en dóna l'AlcM, es comprèn que aqueixa espècie d'espiga efimera, a què s'agafen per derivar-ho de *fletxa*, no és més que una pseudo-etimologia erudita d'AMAlcover, que ni tan sols deu ser gaire popular, puix que els significats secundaris i figurats de *sage-ta* abunden a les Illes (AlcM), i per tant és aquest l'únic mot prou popular allà per poder servir de base a tal aplicació botànica.

Falimó f., potser de **famil(i)ó*, encreuament de *mu-nió* amb *família*.

Falingaina, de *fringaire* 'bandarra' (fr. *fringuer*, *fringant*), amb influència del grup format pels mots com *falinfaina* (DAG., AlcM), *fimflosca*, *fimflam* (id., id.),¹⁵ que en part són de formació expressiva, i més encara deguts a encreuaments de *fimfoina* (pall. SYMPHONIA) i *falistol/faristol* (en el sentit de 'ximple', AlcM, §§ 4, 5).

Falistoclis, alteració d'aquest *falistol* proveït de la terminació dels mots expressius i familiars com *nyicris*, *filis*.

Fall, veg. el que ja s'ha dit a *fai* (la última i la primera «explicació» que dóna AlcM del topònim *Fall/Fai* són disbarats, la que reporta de Balari, no tant però també és erroni que el ll. *fallere* tingui res a veure amb el germ. FALL- ni significués 'caure').

FALLA, 1, 'antorxa', del ll. FACŪLA, diminutiu del ll. FAX, FACIS, id., que en la llengua vulgar va substituir FAX. □ 1.ª doc.: S. XIII.

FACULA, en Cató i en Plaute, no és més que un diminutiu de FAX, però en llatí vulgar ja havia perdut tota noció diminutiva, car l'*Appendix Probi* (n.º 133) censura els qui diuen *facla* en lloc de *fax* (ALLG XI, 320), pel mateix procés de generalització que en *auricula*, *apicula*, *ventriculus*, etc.; de FACULA provenen, a part del mot català, l'oc. *falha*, el fr. ant. *faille*, el roms. *facbe*; i el cast. *hacha* i port. *faça* (aquests, com també l'it. *fiaccola*, amb una alteració que en pertorbà l'evolució fonètica, explicada en el DCEC).

El tenim en molts clàssics medievals: «Quant les gens de Messina saberen aquella nuyt la novela --- van encendre tortes, e brandons e cera, e candeles e *faies*, e feen tan gran luminària ---», Desclot (§ 98, NCL. III, 123.25); les usades per calar foc a ginyos: «hagren apareylades ses *faies* e exiren a les cledes», «entraren en lo vayl amagadament ab *faies* seques», Jaume I (Cròn., Ag., 27, 69); «San Gregori pres una *faia* que tenia a la mà En Pere --- e ab les *faies* él li cremava la boca e la sua cara --- e casec-li una beluga de la *fala* sobre lo vestiment ---», *VidesR*, fº 77v1; quan van a cercar Jesús els soldats: «com és gran follia cercar Aquell ab armes, *falles* e coltells, qui francament se jaqueix pendre e liguar!», BOliver (*Excitatori*, 138); «Dacià féu portar *falles* de foch e cremaven-lo», StVicentF (*Quar.*, 320s.124).

Una forma semblant, descabdellada a la manera de la catalana, no és estranya al castellà antic, si bé més o menys dialectal: arag. ant. *failla* en el Fur de Navar-

ra, *faia* en Berceo i en el *L. de Alexandre*; però hi predominà tot seguit *hacha* (ja c. 1400), el qual va passar al català com a manlleu, que escrivim *atxa* i que s'ha assimilat [«acompanyar-lo --- Sacrament ab quatre *atxes*», 1599, *CoDoACA* XLI, 889; Verd.] fins a convertir-se avui en l'expressió més normal i planera de la idea.

Sobretot en parlars pirinencs occidentals i valencians, s'ha conservat molt viu fins avui, si bé el contingut semàntic es presenta amb matisos i accs. diferents: ja es nota en JRoig, on el plural deu significar 'flamareig': «com, enfitada, / sola çopàs, / e-s menjàs / lo candeler, / --- cayc la canela / --- / per les tovalles; / leixà-hi fer *falles* / e flamejar, / per no tocar / lo seu, de mà; / cert se-n cremà / bé la mitat» (*Spill*, 2472). Ja és 'foguera de festes' a Mall. any 1395: «per la entrada del senyor Rey --- se fassen alimares de focs e *falles* enceses per terrats e per los cloquers e per les fustes ---» (*BSAL* v, 278a).

No és estrany que un dels exs. més clar i antics de *falles* 'atxes' es trobi en versos del noble pirinenc Arnau d'Erill (c. 1400) (*BABL* xxix, 218.200, V. el context en *rialla RIURE*), car és en la seva terra de l'Alta Ribagorça on avui perviuen més que enlloc les *falles* dels fallaires de Sant Joan; si bé allà i en el Pallars i Andorra el significat no és pas ben uniforme. Són justes, especialment quant a les Valls de Boí i d'Aneu, les descripcions que trobem en DAG. i AlcM, i les que es desprenen de l'obra de Verdaguer. A la de Boí he vist diverses vegades els fallaires amb les *falles* enceses, baixant del «Faro» (cim on hi ha la fogaina més grossa): a Taüll el costum resta més viu que enlloc, però també a Boí i a Erill continua en la consciència de tothom, per més que en aquest ja parlaven en passat el 1953: «al Faro anàvom a *córrer falles* la nit de St. Joan»; sembla ser el mateix a Sarroca de Bellera (on, però, Violant posa una estranya forma *faia*, BCEC, 1933, 285).

En canvi a la Vall de Cardós *falla* s'ha convertit en el nom de la fogaina gran que es fa a la plaça del poble en aquella nit (Tavascan, Esterra i Estaon, 1934) i ni allà ni a Farrera (1933) no admeten que *falla* signifiqui 'atxa (de vent)'.¹ A Andorra, no ben igual, però tornem més aviat a això: fan unes «grans fogueres, que salten la mainada quan s'esmortueixen, y, mentres s'abranden, els noys fan lo que anomenen *falles*, que consisteixen en llarguíssims pals o bastons, en qual extrem s'hi coloquen, enfilades, escorses d'albes, que encenen, agitant-les y voltant-les vertiginosament, prenent la forma de grans y fantàstiques rodes de foc».²

En el romanç del *Ladre de la Cova*, en atacar la cova «farem foc de *falla*, / eixirà 'l traidor / ---», MilàF (*Romllo.*, 116D, C). «Esvergaren los dos cosos / al punt, dins una flamada, / qui torrats del foc passat, / prengueren com una *faya*», G. Roca i Seguí (1742-1813, *JMBover*, *BiEscr.Bal.* II, 279.94.4). Dels dos següents no ens fiem tant, en quant poden atènyer a models medievals (evident en el d'Aguiló amb Jaume I), si bé poden alhora reflectir usos moderns de llurs terres: «s'ha esfondrat la claveguera, / i anit los